

## บทที่ ๑

### บทนำ

#### ๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทศบาล ถือว่าเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนที่มีความเจริญและใช้ในการบริหารเมือง ซึ่งหลายประเทศประสบความสำเร็จในการใช้ “เทศบาล” เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปกครองประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย เทศบาลเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในด้านการให้บริการสาธารณะ การสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น คือ การดูแลทุกข์สุขของประชาชน ในท้องถิ่นด้านต่างๆ

การบริหารพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่น มีรูปแบบที่หลากหลายเพราะประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่รับผิดชอบของเทศบาลเมืองหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นชาวไร่ชาวนา และประกอบอาชีพค้าขาย ด้วยวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับตัว ปรับพฤติกรรมทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ตลอดจนถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับประชาชนในชุมชนด้วย จึงต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค ต่างๆ บนพื้นฐานความแตกต่างที่หลากหลายของแต่ละชุมชน ประชาชนทั่วไป ตัวแทน หรือผู้นำชุมชนต่างๆ ที่เข้าไปติดต่อขอรับบริการ หรือให้บริการในเรื่องต่างๆ บนพื้นฐานความแตกต่างที่หลากหลายนั้น ในแต่ละวันไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในเทศบาล หรือประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการมักจะเจอปัญหาต่างๆ มากมาย การปฏิบัติงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก ในเขตพื้นที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ นั้นบางครั้งผู้ปฏิบัติงานอาจจะเจอปัญหาจากประชาชนที่เข้ามาติดต่อ หรือแม้แต่บุคลากรในเทศบาลด้วยตนเอง และด้วยความที่มีความหลากหลายในแต่ละอาชีพ ซึ่งมีความต้องการที่แตกต่างกันปัญหาต่างๆ ก็ตามมา เช่น การสื่อสาร การประสานงาน และการให้บริการที่แตกต่างกันในแต่ละสาขาอาชีพ จนเกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ตามมา ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความท้อถอย เนื่องจากขาดกำลังใจ แรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อประสบกับปัญหา ก็ทำให้ผลงานที่ออกมาไม่สมบูรณ์ และเกิดความไม่พอใจต่อผู้บังคับบัญชา ตลอดจนประชาชนผู้มาใช้บริการ

ดังนั้น ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและหลักธรรมนั้นมียุ่่มากมายหลายหลักธรรม จึงจะยกเอาหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงาน คือ หลักอริยบท ๔ ซึ่งมีลักษณะเป็นแรงจูงใจและฝึกให้บุคลากรต้องปฏิบัติงานด้วยความอดทน เพื่อความสำเร็จ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และความเจริญก้าวหน้าของเทศบาลเมืองหล่มสักและ

ประชาชนในท้องถิ่น โดยสร้างความพอใจให้เกิดขึ้นกับตัวบุคลากรเอง เมื่อบุคลากรมีความพอใจแล้ว ความเพียรพยายาม ความอดทน ความเอาใจใส่รับผิดชอบ และการพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผลตามรูปแบบ การปฏิบัติงานจะเกิดขึ้นกับตัวบุคลากรเอง ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของสำนักงานเทศบาลเมืองหล่มสัก ในการให้บริการสาธารณะที่เป็นประโยชน์ และตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด

ผู้วิจัยเห็นว่าหลักธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ควรนำมาประยุกต์ใช้เป็นหนึ่งในเครื่องมือในการปฏิบัติงานได้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และปฏิบัติงาน จึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลผู้ปฏิบัติงานควรจะต้องเลือกหัวข้อธรรม หรือหลักธรรมที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติงานด้วยเหตุนี้การปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาล ซึ่งเป็นบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ ที่ดำเนินการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่น จึงควรมีหลักธรรมประจำใจในการปฏิบัติงาน

หลักพุทธธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จในการปฏิบัติงานได้นั้น ต้องมีคุณสมบัติทั้ง ๔ ประการ ที่เรียกว่า อิทธิบาท ๔ หรือ มูลฐานแห่งความสำเร็จ ดังนั้น ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาล ที่มีความมุ่งหมายให้เกิดผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน จึงควรยึดหลักอิทธิบาท ๔ ไว้เป็นหลักธรรมประจำใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งช่วยให้การบริหารงานของบุคลากรเทศบาลเพิ่มประสิทธิภาพมากขึ้น

หลักธรรมที่ผู้วิจัย เห็นว่ามีความเหมาะสมกับการวัดระดับการบริหาร การปฏิบัติงาน หลักธรรมที่เน้นถึงความพร้อมด้วยความสำเร็จสมประสงค์ คือ “อิทธิบาท” ซึ่งเป็นหลักแห่งความสำเร็จอันประกอบด้วยหลักปฏิบัติ ๔ ประการ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา<sup>๑</sup>

การปฏิบัติงานที่ดีต้องมีหลักธรรมเป็นพื้นฐาน และต้องมีหลักธรรมที่ใช้พัฒนาจิตใจเพื่อความก้าวหน้าในการทำงาน เพื่อความเป็นธรรมและความสุขของตนเองกับผู้ร่วมงาน โดยต้องสร้างทัศนคติให้กับผู้ปฏิบัติงานว่า “ให้ชอบในสิ่งที่ทำ ไม่ใช่ทำในสิ่งที่ชอบ” โดยให้สนุกกับงานที่รับผิดชอบเพราะงานเป็นเวลาส่วนใหญ่ของชีวิตโดยให้นึกอยู่เสมอว่า งานที่ทำนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้เกี่ยวข้องและต่อสังคมอย่างไร ไม่ใช่เพียงคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน หรือรายได้เท่านั้นตนเองและผู้ร่วมงานมีสุขภาพจิตดี เต็มใจทำงาน มีความสุข เพราะเมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะได้ผลงานที่ดีเป็นการตอบแทน ตามคำกล่าวที่ว่า “งานก็ได้ผล คนก็เป็นสุข”<sup>๒</sup>

<sup>๑</sup> ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.

<sup>๒</sup> พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมะกับการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การนำหลักอิทธิบาทธรรม มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก ในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้ได้ทราบถึงการนำหลักอิทธิบาทธรรม มาใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากร ว่ามีการนำมาใช้ในระดับใด ตลอดทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจ และพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากร เนื่องจากหน้าที่ความรับผิดชอบ ในงานการบริการสาธารณะนั้นเป็นงานที่ต้องอาศัยความพอใจ ความอดทน ความเพียร ความรับผิดชอบ และการพิจารณาไตร่ตรองตามเหตุและผล อย่างรอบคอบ ด้วยเหตุนี้ การนำหลักอิทธิบาทธรรม มาใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากร จะสามารถทำให้การปฏิบัติงานของบุคลากรสามารถบรรลุผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

## ๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาระดับการใช้ อิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

## ๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๓.๑ ระดับการใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม เป็นอย่างไร

๓.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๓.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีอะไรบ้าง

## ๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

### ๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้หลักเกณฑ์และวิธีการของการบริหารจัดการ โดยประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรม ใน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านฉันทะ ๒) ด้านวิริยะ ๓) ด้านจิตตะ และ ๔) ด้านวิมังสา

### ๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

**ตัวแปรต้น (Independent Variables)** ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

**ตัวแปรตาม (Dependent Variables)** ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ด้านวิริยะ (ความเพียร) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) และด้านวิมังสา (ความรอบคอบ)

### ๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

**๑. ประชากร (Population)** ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหล่มสัก ซึ่งมีจำนวน ๑๒,๑๔๒ คน (สำนักงานปลัดเทศบาลเมืองหล่มสัก วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘ ) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๘๘ คน

**๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)** ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๘ รูป/คน

### ๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

### ๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

## ๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ประชาชนที่มี เพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ประชาชนที่มี สถานภาพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ประชาชนที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ประชาชนที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ ประชาชนที่มี อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

## ๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

**๑.๖.๑ การประยุกต์ใช้** หมายถึง นำความรู้ในหลักอิทธิบาทธรรม มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน

**๑.๖.๒ อิทธิบาทธรรม** หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานเป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในชีวิตประจำวัน เป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามที่มุ่งหวังไว้ซึ่งแยกออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

**๑) ฉันทะ** หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความสนใจใฝ่รู้ ความรักพอใจในสิ่งที่กระทำและผลของการกระทำ ความมุ่งมั่นในสิ่งที่กระทำนั้น บรรลุเป้าหมายและการใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย

**๒) วิริยะ** หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่ต้องการทำงานให้สำเร็จโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ ที่เกิดขึ้น โดยมองว่าอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายในการทำงานให้สำเร็จต่อไป

**๓) จิตตะ** หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความแน่วแน่ จดจ่อในสิ่งนั้น เมื่อมีสิ่งใดมารบกวนก็ไม่สามารถที่จะละทิ้งงานนั้นได้ด้วยเห็นว่าการที่ทำงานนั้นมีความสำคัญต่อตนเอง ผู้อื่น ตลอดจนถึงสภาพแวดล้อมด้วย จึงได้อุทิศกายและจิตใจในการทำงานนั้น

**๔) วิมังสา** หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณาใคร่ครวญและการค้นหาและแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงาน โดยได้มีการทดลองและหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน ส่งเสริมให้งานเสร็จสิ้น และบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์เรียบร้อย

**๑.๖.๓ การบริหารงาน** หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน เพื่อให้ได้คุณสมบัติที่พึงประสงค์ขององค์การบรรลุจุดหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยทรัพยากร หรือปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการบริหารและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานของเทศบาลเมืองหล่มสักในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การบริหารงานของเทศบาลเมืองหล่มสัก

**๑.๖.๔ เทศบาล** หมายถึง เทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

## ๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบระดับการใช้ อิทธิบาทธรรมในการบริหารงานของเทศบาลเมือง  
หล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม

๑.๗.๒ ทำให้ทราบระดับความคิดเห็นของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลเมือง  
หล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารงาน  
ของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๗.๔ ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของ  
เทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น